

ЙОРДАН РАДИЧКОВ ЯМУРЛУК

chitanka.info

По нашите баири все дребна стока пъпле, голям добитък трудно ще се изкатери по козите пътеки. Овца дето държиме, то ти дава по една шепа мляко, а като го острижеш напролет, горе-долу и по една шепа вълна ти дава. Тревата дива и ситна, стоката тебе цел ден да чопли. Откакто съм човек и помня, все такъв добитък държиме. Дето вика Две щръклета, това не е Германия, та да гледаме добитък, голем като слонове.

Добре, ама по едно време изнамериха тая черноглава овца, плевенската. На черноглавата овца муцуната ѝ като конска муцуна дълга, на големи крака стои, а и копитата ѝ големи. Ние викаме, че като почнат дъждовете, копитата на тая овца ще изгният от калта и ще вземе да боледува от шап. Дъждовете дойдоха, пътища се разкаляха, плевенската черноглава овца газии кал до колено, обаче копитата ѝ поздрави от кремък, не заболее от шап. Народът един из друг взе да подменя стоката, аз имах няколко брави от старите, теслимих ги и купих от плевенската черноглава овца. Тя черноглава, вимето ѝ също е черно (ама големо като козе виме), обаче иначе вълната ѝ е бела. Само една от овците бе бозава.

Като дойде време за стрижба, жената вика: „Лазаре, що не отделиме това бозаво руно и едно бело руно, та да си направиш ямурлук! Човек на години си вече, на тия години не може без ямурлук!“ Верно, че на млади години не иде да тръгнеш с ямурлук, ама кога човек навлезе в години, си тебе да има един ямурлук. Пък аз наистина съм на години, две земетресения помня и едно слънчево затъмнение.

Та от тая бозавата овца отделихме руното и още едно друго руно, жената изпреде вълната, тури разбой и изтъка шаяк — една педа бело, една педа бозаво, после пак една педа бело — та колкото там тебе за ямурлук. Отнасям шаяка на ваявицата (ние викаме ваявица на тепавицата). Давидко ми е приятел, служили сме заедно в севлиевските казарми, веднага тури шаяка да се валя. „За ямурлук ли?“, пита ме. „За ямурлук, казвам му, станах човек на години вече, не може без ямурлук!“ „Да знаеш, казва ми Давидко, че тая вълна е само за ямурлук! Старата овца нефела, както и да минеш шаяка през ваявицата, не може да стане на киче. А тая черноглавата, само малко да го вземеш през ваявицата, и става на киче. Вода можеш да изнесеш с него чак на баира и нема да прокапе! Ама гледам, че и твойта невеста с

гъсто бърдо го е тъкала!“ „Мъре невеста, викам на Давидко, ква невеста е моята! Оно се спекло като турска керемида, ти викаш невеста! Ама да изтъче я бива!“ „А, възпротивява се Давидко, ти мислиш, че моята като е дебела, та, голем келепир! Оно и много дебело не е за работа!“ „А бе верно е, казвам му, че не иде и да е много дебело, ама все по-друго е, като е малко дебелшко! И ямурлук да вземеш да правиш, че е най-проста работа, па гледаш, ако може, и то да е малко по-дебелшко.“ „Е, виж, вика Давидко, за ямурлука верно, че е така!“

Шаякът стана, ама пък ние шивач немаме, та требеше да ходя в съседното село; те имат даже двама шивачи. Единият шие по-засукани, по-купешки работи, ревер ще ти тури, некая и друга бъзикня също, а вторият е малко старовремски. Аз се взех при старовремския. Човекът похвали шаяка, уши ми ямурлук и кога отидох да си го взема, ми вика: „Брей, Лазаре, какъв бе тоя шаяк, всичките ми игли изпотроши! А бе то игла не ще да влезе в него, ни пък ютия може да го приглади!“ „А, това е от черноглавата овца, тая, плевенската, па и Давидко ми е приятел, с мерак го мина през ваявицата. Ние с Давидко сме служили заедно войници, три пъти сме били заедно в карцера, и под оръжие сме били заедно.“ „Кое то е право, вика ми шивачът, по устава ти е направил шаяка, ама и аз пък го уших по устава, та ще има да ме споменаваш!“

Наметнах ямурлука, а той стои като излят отгоре ми. Ред бело, ред бозаво, ред бело... И всичко снабдено, както си тебе; гуглата също снабдена добре.

Да ви кажа ли, човек с ямурлук некак по-тежко се чувствува и стъпката му става некак по-възтежка. Из целия път до селцето гледам, че по-бавно вървя, по-изтежко стъпвам, като минавам край ваявицата, викам само: „Здрости, Давидко!“, ама не се спирам да бърбеме, щото не иде да си наметнал ямурлук и да бърбеш. Туриш ли ямурлук, върви тежко, по-малко приказвай, срещне ли те човек и ти каже: „Добра среща!“, ти му кажи само: „Дал бог добро!“ Нищо повече не му казвай, гледай отпреде си. Човекът ще си помисли тогава: „Тоя с ямурлука е пътник, кой знае къде се е запътил и по каква работа се е запътил! Ни се спира да приказва, ни се отбива от пътя, ами върви напреде си като локомотив.“

Пък аз никъде не съм се запътил, ами се прибирам в селцето, но ямурлукът ме кара да се чувствувам човек с по-голема тежест... Та ето

как и аз се сдобих с ямурлук. Сума овца е минала през ръката ми, но требеше да дойде плевенската черноглава овца, за да мога и аз най-после да уشيا дреха, подобаваща за моите години.

Есенно време целото селце отива на пазар в градеца, времето мокро и студено, от ония години се свивам в една излителя полушубка, а сега вървя с ямурлука и пет пари не давам, че е студено и мокро. Снег падна, народецът кара стока по пъртината или пипер носи да продаде, аз с една връв пипер и с ямурлука също вървя по пъртината, но студ не усещам. Две щръклета, и той върви с мене, ама целият намръщен, нищо, че е с мушама — кара свиня да продава. (Той не е никакви Две щръклета, преди си беше Цеко, ама ходи в Германия една година, нещо шосета да правят там, та донесе от Германия тая мушама и инструменти марка „Две щръклета“. Все за тия две щръклета говореше, та оттам му остана и прекорът.) Две щръклета побутва своята свиня, подсмърча и се свива в мушамата си. Тя, макар и германска, от студа станала на тенеке, спечена работа, а на моя ямурлук нищо му нема — ни от студ се бои, ни от дъжд. „Знаеш ли, Лазаре, вика ми Две щръклета, ще продам тая пуста свиня и ще взема и аз да купя от плевенската черноглава овца, ще я развъдя и ще правя и аз ямурлук. С тая мушама жилите ми измръзнаха!“ „Бива я стоката, казвам му, и вълна ти дава, и млеко ти дава, и не мож я урочаса. Ти знаеш колко урочасан беше старият ни добитък, а тая черноглавата и на самодивско игрище да иде да пасе, пак нищо ѝ нема.“ „Ще развъдя и аз, казва Две щръклета и подсмърча, само дано продам тая огница!“

Е да, ама никой не ще да купи свинята на Две щръклета. Кой кво види, веднага пита: „А бе, бае, тая хрътка да не би да яде кокошки, я кви кучешки зъби има?“ Две щръклета се бие в гърдите: „Как ще яде кокошки! Щир яде, лобода, кръмно цвекло, това, що е свинска работа, всичко яде, обаче кокошки не! Да не е кръвопийца, та да яде кокошки! Кво приказваш ти!“ „Мъре яде тая жена, казва човекът, дето го е попитал, като я гледам каква е хрътка, не може да не яде кокошки!“

И си отминава човекът.

Па тя наистина яде кокошки, настървена е като куче на тех. Викам на Две щръклета: „Ти по-добре я заколи тая свиня и на месо я продай. Така никой нема да ти я купи.“ „То и месо нема у нея — оплаква се Две щръклета. — То само на кокал расте!“

Кога на човек не му върви, не му върви.

Две щръклета си връща обратно свинята, аз си връщам обратно пипера, но барем не студувам и не се свивам зиморничаво, а стъпвам тежко по пъртината, та снегът пищи под нозете ми.

Тъй изкарах зимата с ямурлука. Който е носил ямурлук, знае какво е, който не е носил, ще даде бог да се сподобие с ямурлук и сам ще види какво нещо е. За дърва да иде в гората, на воденица да иде, през девет планини, ако потребе, ще мине с него и окото му нема да мигне. Какви ли виелици не са ме срещали, ама то човек се загугли и пет пари не дава за виелицата. В селцето всички ми знаят ямурлука, па и по съседните села го познават, при налбантина съм ходил с него, по сватби и на църква веднъж даже ходих. Та, кажи-речи, май всички го знаят моя ямурлук, па съм и услугвал с него. Дойде човек, каже: „Лазаре, така и така, да ми послужиш с ямурлука, ще караме семе на маслобойната.“ Може и да не ми е съвсем угодно, ама съм услугвал.

Веднъж отивам да режа царевичак, ама рано, още несъмнало. Жената вика: „Тури ямурлука в колата, мъгливо е, може да заръми!“ Турям го в колата и пристигам на нивата, едва-едва се разбелва. Царевичака тебе да го режеш рано и да го вържеш на снопи, докато има роса, щото после излезе слънце, шумата се спече и се рони. Разпрегам биволите до гората, нивата ми е до Керкезката гора, и чувам, че в съседната нива некой кашли. Две щръклета ме е изпреварил, той също е дошъл да реже царевичак. Сърпът му вика: рап! рап! — из нивата. „Бре, комши, викам му, ама ти да не си преспивал на нивата?“ „А, ти ли си, подвиква Две щръклета, ми и аз току-що съм разпрегнал! То пък много мъгла тая сутрин, в мъглата не мож разбра кога е съмнало!“

И почва той пак със сърпа: рап! рап!

И аз окачвам ямурлука на ритлата, запретвам се и нагазвам в росата да режа царевичак. Мъглата пъпле ниско, само гърбовете на биволите виждам и в съседната нива от време на време се показва капата на Две щръклета. После мъглата се надигне, та скрие капата, сума време нищо се не види, царевичките също не се виждат, па току се отцепи некой пояс, та се провиди чак до гората. По едно време в мъглата чувам Две щръклета кльоцка нещо: кльоц, кльоц... Покльоцка, покльоцка и току рече: „Бре тая жена!“

Гледам го, иде към мене и пита: „Да имаш огън, Лазаре, тая жена прахан се е намокрила от росата.“ Имах прахан, Две щръклета си

запалва цигарата, попуши малко и пак отиде да реже. Бая време режем със сърповете, аз нещо се обадя, после съседът нещо се обади, после му викам нема ли да закуваме, а той ми вика, че бил закувал, преди да тръгне. На мене ми прегладне, седнах на процепа да закуся. То ква закуска, сухоежбина повече, ама хапнах и тъкмо вземам стомната да пия вода, из мъглата се показва човек.

Стомната така си и остана ненапита.

Човекът държеше пръста на устата си — да мълча, значи — имаше бомба на пояса и носеше карабина. Беше по риза и един елек, елекът само на дупки. Кога доближи, гледам го, че е съвсем млад човек, кажи-речи, още момче, с дълги сколуфи, очите му трескави, устата му целата напукана. Разбрах, че е от ония, дето се скитат из гората.

„Чичо, вика момчето, ще мълчиш!“ И ме пита за хлеб, за вода, за дреха, ако имам да му услужа. То целото трескаво и трепере, аз също взех да треперя и се кръстя наум. Кръстя се наум, давам всичкия хлеб, сиренето давам и варени яйца имаше, та и варените яйца също давам, само дето сол нема, жената забравила да сложи сол. „Нищо, чичо, казва момчето, и без сол ще изкарам!“

„Ей, Лазаре, подвика Две щръклета, много се умълча бе!“ „Остави, казвам му, оделаш се със сърпа.“ „Къде бе?“ — пита ме оня и аз веднага му казвам, че по крака съм се оделал. „Човек може да се осакати така, ще вземе да пререже некая жила“ — чувам гласа на Две щръклета. Той пак почва да кльоцка с огнивото: кльоц! кльоц! Ами ако праханта му пак се е намокрила!... „Имаш ли тютюн, да дойда при тебе да запаля, че моят се свърши?“ — питам Две щръклета. Казва ми, че има, и аз се изправим от процепа да ида при него, щото ме е страх, че той ще дойде при мене: ще мълча, ще мълча!

Не усещам как царевичакът ме бие през лицето, не усещам и вкуса на тютюна, Две щръклета нещо ми приказва, ама на мене очите ми все към моята нива гледат и се моля на господата дано не се разреде мъглата и Две щръклета да види всичко. Тя се стеле бела и гъста като млеко, колкото и да се вирам, не се виждат ни кола, ни биволи, ни момче. Сега слепешката назад, уж вървя все по един и същи ред, между царевичките, ама съм объркал, изглежда, щото излизам откъм задната страна на колата.

Момчето стои прикрито зад ритлата, наметнало е ямурлука да се стопли, но въпреки ямурлука пак трепере трескаво. Пушката стои наведена надолу. Като видох ямурлука, изтръпнах два пъти повече. Да дам ямурлука, не иде, да си го искам, пак не иде. Две щръклета кашля в мъглата, струва ми се, че на пет крачки кашля от мене, че ей сега мъглата ще се разсее и ние с момчето ще застанеме голи и видими.

„Бегай, момче, викам тихо, бегай натам, къде Керкезката гора!“ Момчето тръгна ребром, прави ми некакви знаци с ръце и аз също правя некакви знаци, ама ни аз разбирам кви знаци правя, ни то разбира. Правя безсмислени знаци, кръстя се наум и моля господата само дано не се вдигне мъглата, та да станеме голи и видими за Две щръклета.

Момчето стана невидимо в мъглата, ямурлукът ми също стана невидим. Момче, ямурлук, стомна и сухоежбина пропаднаха в невидимата Керкезка гора.

Тогава аз се прекръстих, не наум, а наяве, два пъти мисля, че се прекръстих, взех сърпа и почнах да режа царевичака. Режа уж, ама едното ми ухо към царевичака, другото ми ухо към Керкезката гора. Все ми се чува, че некой подвиква шепнешком из мъглата: „Чичо, ей, чичо!“ Спирам да режа, ослушвам се, никой не ми подвиква, само Две щръклета шуми в съседната нива.

И пак почвам да режа.

„Лазаре бе, Лазаре!“ — вика ми некой. Обръщам се, Две щръклета стои зад гърба ми, потънал до пояс в мъглата. „Кво!“ — питам. „А бе, Лазаре, я докато не се е вдигнала мъглата, да идеме у Керкезката гора да отсечем по некая и друга върлина. Ще ги натураме отдолу в колите, ще натоварим отгоре царевичака, кой ще ти види!“ „Ей, викам на Две щръклета, да сечеш дърво у мъгла, ще те чуят на пет километра. Кога е мъгла, много се чува, не знам що е така, ама се чува!“ „Чува се, казва Две щръклета, ама се не вижда. Кога се не вижда, е по-добре. Аз ще взема да отсека малко върлини.“

Подир малко брадвата му почна да вика в Керкезката гора. Само, мисля си, дано не налети на момчето, и се ослушвам нема ли там Две щръклета да почне да вика или пушка нещо да припука... Нема, само брадвата вика, та се къса, и върлините, дето падат, и те викат, ама в тая мъгла кой ще ти дойде на помощ! И както всичко вика в мъглата, изведнъж и на мене ушите ми писнаха, като че некой вътре в мене

извика: „Лазаре, ква стана с ямурлука, Лазаре, всички ти познават на тебе ямурлука! А кажи сега къде ти е ямурлукът!“

Вир-вода станах, а устата ми пресъхна, не мога езика си да обърна. А кажи сега къде ти е на тебе ямурлукът!... Две щръклета иде с неговите върлини, говори нещо на носа си: „Хъм! Хъм!“, и ме поглежда с едно око, сякаш иска да предугади нещо или иска да скрие нещо. „А, ти насече върлини?“ — питам го, а той: „Хъм! Хъм! Понасекох!“ И все с едно око ме поглежда. „Че много бързо!“ — викам му. „Ами че набързо! Ти да си, и ти набързо ще насечеш, хъм! хъм!“

Отнася си той върлините в мъглата, аз си мисля, че сигурно е срещнал момчето и е познал ямурлука ми. Да го питам не иде, а пък и той нищо не ми казва. Позаслушвам се в мъглата, сърпът на Две щръклета прави: рап! рап! — ама не така чевръсто, както преди — изглежда, че и той реже и се ослушва. И така, сума време се мина, ние режем двамата всеки в своята нива и се ослушваме.

Натоварвам царевичака, Две щръклета подвиква: „Товариш ли, Лазаре?“ „Товаря“, казвам му. „Що не казваш, та да вървиме заедно!“ И се разбърза да товари и той, изглежда, страх го е сам да остане на нивата. Кога гледам, и моята, и неговата кола натоварени само до ритлите. Тръгваме из мъглата, Две щръклета се пообръща назад, аз се правя, че не забелезвам нищо, и вече съм съвсем сигурен, че е видел момчето в гората. Дай, боже, да не е познал ямурлука — почвам аз пак да се кръстя вътрешно.

Кога стоварих царевичака, жената вика: „Ами къде ти е ямурлукът и стомната?“ „Бреей, аз май че съм ги забравил на нивата! Тц, тц, тц!“ „Главата не можа ли да си забравиш!“ — почна да нарежда жената. „Стига де, казвам й, ей го къде е, ще се върна да видя!“ Връщам се назад в мъглата, ама то къде има да се връщам, когато си знам всичко. Повървех, повървех, седам в полето до една купа сено, дъвча суха тревка и си мисля: „Момчето скита из горите, ще го срещнат джандари, ще го хванат и ще го прекарат през сред село, както е с ямурлука. Целото селце ще види, че това е моят ямурлук. Ако го прекарат през съседното село, и там ще познаят, шивачът пръв ще познае чий е ямурлукът, то си личи как го е снаждал. Как ще се оправям, ако попитат какво прави моят ямурлук у момчето? Да кажа, че съм го загубил и че момчето го е намерило, никой нема да ти

поверва. Те бият и квото и да им кажеш, не верват! Да кажа, че момчето го е взело насила, те ще ме попитат: «Що не дойде да кажеш веднага? Значи, укриваш!» И айде пак бой!“

Поседех подпрен на купата сено, па си тръгнах. На жената разправям, че сигурно съм изтърсил ямурлука и стомната по пътя, некой е минал и е прибрал това. „Главата си да беше изтърсил! — фучи жената. — Две руна вълна съм прела за тоя ямурлук!“ Да ми каже тя друг път такова нещо, ще я забележа, каквато е спечена, та чак на керемидите ще я хвърля, ама сега нали съм виновен, мълча и само пухтя. До вечерта пухтя, през цялата нощ пъшкам, едва на сутринта казвам на жената каква е работата. „Олеле, каза жената, пламна ни къщата!“ И почна и тя да пъшка.

Та така.

Подир няколко дни Две щръклета ме пита: „Чу ли?“ „Кво да чуя?“ „Ами че за историята в Белимел.“ Нищо не съм чувал и Две щръклета ми разказва, че в Белимел пристигнали джандари, поручикът отива в една къща, там ще гуляят. Кога поручикът влиза в къщата, вижда, че под леглото един ботуш лежи неестествено. „Що неестествено?“, питам Две щръклета. „Щото лежи по кончова си, а носът му стърчи нагоре. За да лежи по кончова си, значи, че е обут и че човек лежи под леглото“ — ми обяснява Две щръклета. И поручикът, като вземе с шмайзера: кррр! по ботуша, а ботушът отдолу подскочил и оня изпод леглото: па-па! подир поручика. Поручикът издимел из вратата, оня издимел из прозореца, почва се една стрелба, ама нали тъмно, не се вижда добре. Джандарите подир човека, той бега по улицата, после излезъл на открито, некакви храсти там имало, той между храстите и току увиснал на един храст. Ония погърмели, погърмели, човекът увиснал на храста, повече не помръдвал и кога отиват там, гледат, че никакъв човек няма, ами само един ямурлук (като чух ямурлук, нещо ме прережа отвътре), преметнат на храста, целият на решето. Човекът, като бегал, хвърлил ямурлука на храста, та внесъл заблуда в джандарите. Поручикът се вбесява от тая работа, връща се с всички джандари в къщата, арестува стопанина и още същата нощ го погребват жив, а къщата полели с газ и я запалили, щото тоя човек бил ятак. „Отгде ги знаеш тия работи?“ — подпитвам Две щръклета. „От зет си, ми казва той, зет ми дойде снощи и разправи

целата история. Оня погребаният още бил жив, чувало се как вика изпод земята.“

Зетят на Две щръклета има подвижен казан за ракия, обикаля селата с него, та като минал през Белимел, научил каква е работата. Да питам зетя на Две щръклета като какъв е бил ямурлукът, не иде, може да се усъмни, загдето подпитвам. Мъча се да си спомня момчето с ботуши ли беше, или без ботуши. Добре, ама като не помня! Мъча мъча се и си го спомням най-много до пояс, как стои до пояс в мъглата, а от пояса му виси бомба. Надолу не мога да си спомня как беше. После откъм гърба си го припомням, кога се отдалечаваше към гората, ама и откъм гърба не се види с ботуши ли е, или не е с ботуши, щото пред очите ми се мерка само ямурлукът на бели и бозави ивици. Белите ивици първи изчезнаха в мъглата, подир изчезнаха и бозавите.

Добре де, ако е било същото това момче и ако в Белимел на храста виси моят ямурлук, все ще се намери човек от Белимел да каже чия е дрехата. Джандарите ще ме привикат тогава, а като ме привикат... Нещо почва да ме пие отвътре, главата ми пламти, не ме съдържа на едно място. Ще ида да видя аз като какъв е тоя ямурлук в Белимел. За да не разбере никой, че отивам заради ямурлука, турям две крини кукуруз в един чувал, впрегам биволите и айде през Керкезката гора ще ходя на воденица в Белимел. По пътя ме срещат двама конни: „Стой! — вика. — Къде, бае, с тоя чувал?“ „На воденица“, казвам на конните. „За воденица ли е сега бе, бае, казват ми конните, не видиш ли, че всичко гори под краката ни!“ „Гори казвам, ама то нали имаме стока, ярма тебе, едно-друго тебе, не може да се не иде на воденица.“ Конните си отминават по пътя, аз повеждам пак биволите и си мисля за тоя неестествен ботуш и се чудя как поручикът се е сетил, че ботушът лежи неестествено под леглото. Аз да видя, че ботуш лежи нагоре с носа си, никога нема да се сетя, че лежи неестествено, а поручикът разбира и веднага: кррр! с шмайзера. Ама и ботушът пък веднага скача и почва и той подир поручика. Сума стрелба, а като погледнеш, жертва нема, само дето ямурлука надупчили.

Колкото по̀ приближавам Белимел, толкова ми се по стегна душата и пред очите ми все тоя неестествен ботуш, обърнат нагоре с носа. На воденицата нема къорав мливар, воденичарят клепва един камък. В ушите ми бучи вода, ама кречетало не се чува. „Не мелеш?“ — питам

воденичаря. „Кво ще мелям, казва ми той, народът се обърка, воденицата хвана паяжини. Никой не кара мливо.“

Той сипва кукуруза в коша, дигна ставилото, кречеталото взе да дрънка, а аз гледам към Белимел (селото е под воденицата), откъм Белимел иде мирис на изгорело, и подпитвам воденичаря за оная работа. Той ми я разправи, работата излезе същата, както ми я каза и Две щръклета. А това, дето мирише на изгорело, е къщата на ятака. Според воденичаря той още бил жив и се чувало как стене изпод земята, ама за да чуеш, тебе да приближиш, тебе да имаш сърце, иначе лошо ще ти стане. Караул там стои и пази, народът гледа да избикаля. Аз подпитвам и за ямурлука, ямурлука бил зад църквата. Ако слеза в селото, ще го видя. „Ами че аз ще слеза да купя тютюн малко“, казвам на воденичаря. Той ми заръчва да не паля цигара от вестник, селото било пълно с акцизни, щом видят, че некой си свива цигара от вестник, веднага глоба. Требе да се пуши тютюн, дето е минал през държавния бандерол, иначе, ако не е минал през бандерола, те глобяват на общо основание.

Така и правя: купувам бандеролни цигари в селото и тръгвам къде църквицата ни жив, ни умрел. Гледам, че там се трупа народ, и айде, айде, и аз към народа, ама едва-едва, щото краката ми залепват за пътя, не мога да ги повдигна, все едно че съм турил на тех два воденични камъка. По едно време ушите ми писват, мисля си, лошо ще бъде. Ако ямурлукът излезе моят, не знам дали ще се удържа, дали нема да падна там сред народа. Добре, ама като съм тръгнал веднъж, нема как да се върна, ами пристъпвам и гледам, ако мога да си дам кураж, да не би некой да се усъмни. Доближавам до народа, ама не виждам народа, щото очите ми търсят зад църквицата. И тъй, както търся, виждам изведнъж върху храста ямурлука.

Беше бозав, излител, едната му пола сцепена. Воденичните камъни паднаха от нозете ми, некакъв човек до мене пуши, викам му да ми даде огъня и аз да запаля, а той ми вика: „Ми, бае, твоята цигара е запалена!“ Кога гледам, цигарата ми наистина запалена и дими. Тъй много съм бил сацисан, че не виждам, че цигарата ми дими.

Отървахме тоя път кожата, мисля си, и малко по малко почна да ми олеква. Оттатък църквицата на баира виждам караула да стои, дето човекът е жив погребан, но немам сърце да ида по-нататък, за да чуя как човекът подвиква изпод земята. Връщам се на воденицата, мливото

изтекло от коша, вдигам чувала на рамо — перце ми се вижда, — товаря го на колата, впрегам биволите и даже почвам да свирукам по малко. Воденичарят ме гледа малко уплашено, ама аз хич не му обръщам внимание. Воденица, мирис на изгорело, караул — всичко остава зад гърба ми.

Само отпреде ми стои ямурлукът, но не моят, а този върху храста, бозавият, излетелият, с една пола сцепена. По едно време отпреде ми се появи и моят ямурлук, нов-новеничък на бели и бозави ивици. И двата ямурлука тръгнаха заедно по пътя. И така: двата ямурлука отпред, подир тех биволите, а аз най-отзад вървиме по пътя. Жива душа никъде не ни срещна. Двата ямурлука вървеха из пътя чак до Керкезката гора. Като влезохме в гората, единият ямурлук свърна на една страна, другият свърна на другата страна. Моят се скри между дърветата, но бозавият се закачи на един храст и си остана там да виси. Сръгах биволите: „Де жено! Де жено!“ — и навалихме към селцето.

От тоя ден насетне аз почнах да обикалям селата на Берковска околия, всекакви работи си намирах, ходя и подпитвам да разбера дали нема некъде хванат човек в гората, дали нема некъде човек разстрелян. В едно село беха докарали на площада трима убити, веднага си намерих работа в това село, отидох при кацар да се пазаря каца да ми направи и ги видох тримата. Те и тримата беха по ризи. В друго село чух, че докарали младо момче, ходих и него да видя, момчето излезе ученик с една стара шинелка и по чорапи. Джандарите убият некого, докарат го на площада и заставят народа да мине да го види и да го познае. Народът минава мълчаливо, гледа, но не познава. Аз също минавам с народа и гледам, но не гледам да позная човека, ами гледам дали нема да зърна моя ямурлук. Пристъпвам със свито сърце и щом не виждам ямурлука, ми олеква веднага. Кошмар ми стана тая работа. За да не събудя подозрение, че много обикалям селата, ми текна да прекупувам кози. Две щръклета, като разбра, ми вика: „И аз ще прекупувам с тебе!“ Тръгнахме ние да прекупуваме кози по селата, аз купя коза за двеста, откарам я в града и я продам там за двеста. Две щръклета идва неколко пъти, и той също така: купи за двеста и продаде в града за двеста. Един ден вика: „Лазаре, повече не прекупувам! То къде ще ти излезе сметката да купиш за двеста и да продадеш за двеста! Нема печалба от тая работа!“ „Ами така е, казвам му, в търговията не знаеш кога ще случиш!“

Две щръклета се отказа, а аз продължих да прекупувам кози. Щом разбера, че някъде има убит, отивам веднага, купувам коза и с козата минавам да видя убития. Като минеш с коза, никой няма да се усъмни в тебе. Водя си аз козата, попоглеждам и като не виждам ямурлука, тъй бързо си тръгвам, че козата трябва да подтичва подире ми. Верно е, че сума цървул скъсах, ама кога човек трепере за кожата, кво значение има цървулът!

Един ден как не ми се пръсна сърцето, не зная. Развалям градината, чувам, че барабан бие в селцето, разсилният нещо вика, ама где мога да разбера какво вика. По едно време гледам, че от селцето се задава полякът, прибира един по един народа, иде и къде мене с пушката. „Лазаре, вика полякът, така и така, има човек докаран на площада, всеки трябва да мине и да види дали няма да го познае. Оставяй градината и да тръгваш!“ Гърлото ми пресъхна, поотрих си ръцете в крачолите и тръгваме двамата с поляка. Той върви малко отзаде ми, както е с пушката, и мен се чини, че съм арестуван. Да побегна няма накъде, разбойникът веднага ще гръмне подире ми, поле равно и голо. Да вървя напред, не иде, ако е там ямурлукът ми, целото селце го знае, веднага ще кажат хората: „Това е ямурлукът на Лазар!“ Вървя пред поляка, смалявам се, ставам дребен, колко една буболечка, и като влизаме в селцето, усещам, че сърцето ми е спряло да тупа. Народ се струпал, джандари щъкат из народа, ние с поляка вървиме право към площада, а сърцето ми не ще да почне да тупа. Без сърце пристъпвам, народът се размества и през пролуката изведнъж виждам, че на площада лежи една женска. Сърцето ми се разтупа така силно, че ме удари чак горе в гърлото.

Веднъж водя една от тия прекупуваните кози, беше опърничаво животно, врещи из целия път, запъва, не ще да върви. Тегля аз сиджимката, козата врещи, ама, криво-лево, вървиме. На едно место козата се запъна, обръщам се да я ударя със сиджимката през муцуната и кога гледам, в края на пътя моя ямурлук, на бели и бозави ивици. Под ямурлука човек с навуца и капа, турена ниско над очите. Дръпнах така силно козата, че тя падна на колене. Потътрах я, козата врещи, що сили има, а аз тегля с все сили и не се обръщам повече, защото, ако се обърна, сигурно ще видя пак човека и ямурлука. Козата повреща, повреща, млъкна по едно време и взе да подтичва. И аз дадох крачка, не се обръщам, обаче позаслушвам дали оня не иде.

Пък той иде подире ми. Тежко стъпва, по едно време се и прокашля и като го чух, че кашля, още повече усилих крачката. Ама и оня, изглежда, усили, щото чувам крачките му. Пътят влиза в гора, от гората като че ме е най страх. Не стига, че пътят влиза в гора, ами прави голем завой. Там, дето е завоят, има и прека пътека, оня може да мине по пътеката и да излезе отпреде ми. „Ще бегам“, минава ми през ума и щом влезох в завоя, почнах да бегам. Добре, ама чувам, че и оня тича подире ми, туп-туп, и по едно време вика: „Ей, бае, чакай бе, бае!“ Аз обаче не чакам, ами само се пообърнах. Той тича, развеля ямурлука. „Чакай, бае, да вървиме заедно, вика човекът, из тая гора да те е страх сам да преминеш!“

Беше другоселец. „Много бързаш“ — ми казва другоселецът. „Ми бързам да не замръкна!“ — казвам му. „И аз бързам да те настигна...“ Тоя човек много ме изплаши тогава, ямурлукът му бе като моя на ивици, само че не бе така снаден, ами ивиците стоеха размертикосано.

Тъй ден из ден, братя, животът ми стана на ад заради един пусти ямурлук. Да се продъни сега тая пуста плевенска черноглава овца, дето я изнамериха! Ако си бехме със старата стока, от която по шепа вълна стрижехме, ни ямурлук щех да шия, ни нищо! Тоя ад го карах чак до Девети септември. На Девети септември се дигна дунанма, народ се струпа, пукаха пушки, айде Лазар и той да иде при народа и кога гледам, на площада непознати хора с карабини. Между хората изведнъж виждам момчето с моя ямурлук, светва ми пред очите и тръгвам право към него. „Момче бе, викам, дай да те прегърна, момче, че господ ни поживи пак живи да се видиме!“ И го вземам аз момчето, та го прегръщам заедно с ямурлука, ама така яката го прегръщам, че чак кокалите му пукат. И сме голи и видими за цело селце, но това, че сме голи и видими, не ми свива сърцето, ами ми е некак странно и очите ми се мокрят, досуц женски очи. „Чичо бе, ей, чичо! — вика момчето. — То бива ликуване, ама ти, както ликуваш, ще ми изпотрошиш кокалите!“

Пък аз си ликувам, какво значение има, ако строша некой и друг кокал! Народецът наоколо шуми, всички познаха веднага ямурлука ми, големо учудване настъпи. Две щръклета се мести само от крак на крак и току вика: „Брей, брей, гледай ти! Лазар е такъв смотан човек, през

ума ти даже нема да мине за такава работа, а кога той бил във връзка!
Тц, тц, тц!“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.